



Bathó Gábor¹

A gazdasági csúcsminiszter helye a magyar kormány szervezetben a két világháború között

Ezzel a tanulmánnyal szeretném köszönteni Tamás András professzor urat 80. születésnapja alkalmából.

A két világháború közötti időszakban a kormány szervezetét alapvetően az Osztrák–Magyar Monarchia idején kialakult jogszabályi környezet és az ehhez kapcsolódó hagyományok határozták meg. A jogszabályi környezetet az 1848. évi III. törvénycikk, az 1889. évi XVIII. törvénycikk és az 1917. évi XI. törvénycikk jelentette. A kormánysszerkezettel kapcsolatos, a Monarchia megszűnéséből szükségszerűen adódó korrekciókat (király személye körüli miniszteri állás megszüntetése, külügyminisztérium létesítése) az 1920. évi I. törvénycikk végezte el. Az 1920 és 1944 közötti időszakban a kormány szervezetét több átalakítás is érte, azonban ezek közül egy, a gazdasági csúcsminiszteri pozíció három külön időpontban három emberhez kötődött, Bud Jánoshoz, Remény-Schneller Lajoshoz és Imrédy Bélához.

Bud János (1880–1950) sikeres statisztikus, minisztériumi tisztviselő, egyetemi tanár volt az Osztrák–Magyar Monarchia utolsó és a Horthy-korszak első évtizedeiben. A közellátási, a kereskedelemügyi és a pénzügyi tárcát is vezette, pénzügyi politikája a bethleni konszolidáció érdekeit szolgálta. Pénzügyminiszteri tevékenységével helyreállt a magyar költségvetés egyensúlya, eredményei közé tartozik a népszövetségi kölcsön beruházásokra fordítása és a pengő bevezetése.²

Reményi-Schneller Lajos (1892–1946) a két világháború közötti időszakban sikeres pénzügyi és banki szakember volt. Vezette többek között az Egyesült Malomipari Részvénytársaságot, az Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztárt, a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztárt, a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetségét, illetve ennek utódját, az Országos

¹ Tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Állam- és Jogtörténeti Tanszék. Kapcsolat: batho.gabor@uni-nke.hu.

² Bölöny József: *Magyarország kormányai 1848–1987*. Budapest, Akadémiai, 1987. 278.

Földhitelintézetet. Több mint hét éven keresztül pénzügyminiszterként tevékenykedett, kezdetben, 1938. március 9-től a Darányi-, majd az Imrédy-, a második Teleki-, a Bárdossy-, a Kállay-, a Sztójay- és a Lakatos-kormányokban, majd tárcáját megtartotta a Szálasi-kormányban is, egészen 1945. március 28-ig. A második világháború után nyugatra menekült, ahol amerikai fogságba esett, és mint háborús főbűnöst kiadták Magyarországnak. Tekintettel arra, hogy pénzügyminiszteri tevékenységével kiszolgáltatta az ország gazdaságát a náci Németország érdekeinek, a Sztójay-perben halálra ítélték, és 1946-ben kivégezték.³

Imrédy Béla (1891–1946) – mint az szintén köztudomású – a két világháború közötti időszakban ugyancsak sikeres pénzügyi és banki szakember volt, a Takarékpénztárak és Bankok Egyesületének titkára, majd főtitkára, a Magyar Nemzeti Bank igazgatója, elnöke és a Gömbös-kormányban pénzügyminiszter, a Darányi- és a Sztójay-kormányban közgazdasági miniszter, valamint 1938. május 14. és 1939. február 16. között miniszterelnök volt. 1945 tavaszán Ausztriába menekült, ahol amerikai fogságba került, majd kiadták Magyarországnak. Mivel minisztersége idején a magyar gazdasági életet a német hadicélok szolgálatába állította, mint háborús bűnöst a népbíróság halálra ítélte, és 1946-ban kivégezték.⁴

Bud Jánosban, Reményi-Schneller Lajosban és Imrédy Bélában hasonló, hogy mindhárman betöltötték a napi sajtóban gazdasági csúcsminiszternek nevezett pozíciót. Ez egy olyan miniszteri állás volt, amelynek a pontos elnevezése utalt „az ország gazdasági politikájának egységes irányítására”.⁵ A gazdasági csúcsminiszter alapvetően az országos gazdaságpolitikai irányítás problémáinak eldöntésére volt hivatott, számottevő intézményes szervezettség nélkül.⁶ Bud János volt az első, aki részben kereskedelemügyi minisztersége mellett 1928. szeptember 5. és 1931. augusztus 24. között ellátta az ország gazdasági politikájának egységes irányítására kinevezett tárca nélküli közgazdasági miniszter feladatait a Bethlen-kormányban.⁷ Bud János fentebb is említett sikereit pénzügyminiszterként érte el, csúcsminiszterségével a későbbiekben – országgyűlési képviselőisége alatt – gúnyolták.⁸

Ha a kormány egy új feladatot szeretett volna kiemelni a saját szervezetében, akkor arra alapvetően három lehetősége volt a magyar közjogi hagyomány

³ Kenyeres Ágnes (szerk.): *Magyar életrajzi lexikon L–Z*. II. kötet. Budapest, Akadémiai, 1982. 504; Bölöny (1987): i. m. 353.

⁴ Kenyeres Ágnes (szerk.): *Magyar életrajzi lexikon A–K*. I. kötet. Budapest, Akadémiai, 1967. 776; Bölöny (1987): i. m. 307–308.

⁵ Bölöny (1987): i. m. 308, 353.

⁶ Magyary Zoltán: Az állam gazdasági vezérkara. *Közigazgatástudomány*, 2. (1939), 6. 418.

⁷ Bölöny (1987): i. m. 99.

⁸ Interpellációk pergőtüze a Házban. *Friss Újság*, 40. (1935. december 5.), 277. 6; Eckhardt Tibor nagy beszéde a gazdajavaslat vitájában. *Magyar Hírlap*, 1935. november 7. 4.

és a jogszabályi rendszer keretei között. Az első lehetőség igényelte a legkevesebb jogalkotást, így ez volt a leggyorsabb módszer is. A lehetőség jogi alapját az 1848. évi III. törvénycikk 16. §-a⁹ tartalmazta. Eszerint „a kebelébeni ügykezelés módját” a kormány saját maga határozza meg. Ez a jogszabályhely adta az alapot arra, hogy a kormány az egyes minisztériumi ügyköröket a már meglévő miniszteri állások között átrendezze, kiemelésekkel lássa el, vagy átcsoportosítsa. Úgy tűnik, mintha ez a fajta belső ügykörrendezés nélkülözné a törvényi megerősítést. Egy ilyen ügyköráthelyezést azonban rendszerint egy sor esemény követett, amely eseménysorban valahol a törvényi szintű jogalkotás is megjelent. Az ügyköráthelyezésről szóló kormánydöntést általában egy miniszteri rendelet követte, amelyet gyakran közösen, az ügykormódosításban érintett miniszterek együttesen bocsátottak ki. Ha az ügykormódosítás költségvetési forrásokat is érintett, akkor erről az adott év tekintetében született miniszteri vagy kormány-szintű döntés, ritkán törvény. Ha az ügykormódosítás állandósulni látszott, akkor az beépült a következő évi költségvetésbe, így végső soron törvényi szintű szabályozásban, a költségvetési törvényben jelenik meg. Így a magyar közjogi hagyomány elvárása, miszerint a minisztériumok számát, elnevezését és ügykörét törvényben kell szabályozni,¹⁰ is teljesülhet ezzel a módszerrel.

A második lehetőség sem igényelt kifejezetten jogalkotási tevékenységet, azonban ehhez az államfő bevonására is szükség volt. Ennek a lehetőségnek az alapját az 1917. évi XI. törvénycikk adta, amely lehetőséget adott a kormány számára arra, hogy négy tárca nélküli miniszteri állást töltsön be.

E kormányátalakítási lehetőség megértéséhez röviden érdemes áttekinteni a törvénycikk elfogadásának indokait és körülményeit. Esterházy Móric miniszterelnök, amikor a minisztertanács elé vitte a törvényjavaslatot, azt azzal indokolta, hogy a világháború és ennek vége után a békére való átmenet a kormányra lényegesen nagyobb feladatokat ró, „az állam kormányát összehasonlíthatatlanul nagyobb feladatok megoldása elé állítja”.¹¹ A miniszterelnök véleménye szerint ennek a megnövekedett feladattehernek a kormány eredményesebben tud megfelelni, ha tárca nélküli miniszterek kinevezésével a kormánytagok létszámát megnövelik. Ennek a megoldását jelentette volna a minisztertanács elé vitt törvényjavaslat, amelynek 1. §-a szerint a kinevezhető tárca nélküli miniszterek száma négy. A javaslat hangsúlyozta, hogy ezek a tárca nélküli miniszterek csak a háborúnak és a békére való átmenetnek az idejére nevezhetők ki, ugyancsak kiemelte a tárca nélküli miniszterek kinevezésének ideiglenességét. A kormány

⁹ 1848. évi III. törvénycikk független, felelős magyar ministerium alapításáról 16. §. „A kebelébeni ügykezelés módját a ministerium maga határozza meg.”

¹⁰ Bathó Gábor: *A kormány szervezete és működése. A minisztertanács működésének gyakorlata 1867 és 1944 között*. Budapest, NKE KTI, 2020. 1–32.

¹¹ Az új miniszteriumok. *Budapesti Hírlap*, 1917. július 5. 5.

feladatainak megnövekedése indokoltta tette, hogy a tárca nélküli miniszterek a háborúval és a békére való átmenettel kapcsolatos feladatokat végezhessek. Az is kívánatos volt a miniszterelnök szerint, hogy az újonnan kinevezendő tárca nélküli miniszterek olyan feladatokat is vállalhassanak, amely feladatok a rendes közigazgatási ügykörön kívül esnek, amelyek különleges jellegüknél vagy nagy jelentőségüknél fogva nagyobb munkateherrel járnak, mint például egy jogszabály előkészítő munkálatai. A törvényjavaslat 2. §-a az új tárca nélküli miniszteri állások megszervezésével járó költségtöbblet ideiglenes rendezéséről gondoskodott, és két korlátozó rendelkezést is tartalmazott. Egyrészt a törvény alapján szervezett állásokkal járó, a költségvetést terhelő többletköltségek mértéke nem haladhatta meg évente a 400 ezer koronát. Másrészt a törvényjavaslat korlátozást tartalmazott a törvény alapján megszervezhető állásokkal kapcsolatban is. Ezen leendő törvény alapján kizárólag a négy tárca nélküli miniszteri és két államtitkári állás volt megszervezhető és betölthető.¹²

Esterházy Móric miniszterelnök a minisztertanács által támogatott szöveggel és megegyező tartalmú indokolással terjesztette a törvényjavaslatot a Képviselőház elé.¹³ Ennek az indokolásnak van azonban egy érdekes mondata: „Kívánatos volna tehát lehetővé tenni, hogy, amint az több külföldi állam parlamentáris gyakorlatában meghonosodott, egyes államférfiak a minisztérium felelős tagjai lehessenek anélkül, hogy valamely miniszteri tárca élén állanának.”¹⁴ Úgy tűnik, mintha arra utalt volna az indokolás, hogy a magyar közjogi gyakorlatban nem gyökeresedett meg a tárca nélküli miniszter intézménye. Ez természetesen nincs így, hiszen a magyar kormány eredeti (1848-as) állapotában is van két olyan szereplő, akik nem miniszteri tárca élén állnak: a miniszterelnök és a király személye körüli miniszter. A horvát–magyar kiegyezést becikkelyező törvény¹⁵ pedig kifejezetten tárca nélküli miniszteri állást hozott létre.¹⁶ Ebből mindenesetre azt a következtetést tudjuk levonni, hogy a törvényjavaslat valódi célja olyan miniszteri állások lehetőségének létrehozása volt, ahol a miniszter nem egy közigazgatási szakágazat élén áll, hanem olyan kiemelt feladat elvégzésére vagy kezelésére kap megbízást, amely nem része a normál államműködésnek (így például nemzetiségek, kiscigádák, választójog).

¹² MNL W12 Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (K27) 1867–1944. 1917. június 25. (16. ülés)

¹³ Képviselőházi Irományok (KI) 1910–1915. LVII. kötet, 1–3. 1375.

¹⁴ Képviselőházi Irományok (KI) 1910–1915. LVII. kötet, 2. 1375.

¹⁵ 1868. évi XXX. törvénycikk a Magyarországra, s Horvát-, Szlavon és Dalmátországek közt fenforgott közjogi kérdések kiegyenlítése iránt létrejött egyezmény becikkelyezéséről.

¹⁶ 44. § Horvát-, Szlavon- és Dalmátországek érdekeinek képviselése tekintetéből ezen országok részére a Buda-Pesten székelő központi kormányhoz egy tárczanélküli külön horvát-szlavon-dalmát minister neveztetik ki. Ezen minister szavazattal bíró tagja a közös ministeri tanácsnak, s a közös országgyűlésnek felelős. Ugyanő képezi a kapcsolatot Ő Felsége s Horvát-, Szlavon- és Dalmátországek országos kormánya közt.

A törvényjavaslatot vizsgáló országgyűlési bizottság véleményében egy – jelen dolgozat szempontjából is – nagyon fontos megállapítást tett: „[...] a magyar alkotmányjogi fejlődés szerint hazánkban nemcsak a ministeriumok számának megállapítása, de hatáskörük megszabása is kizárólag törvényhozási úton eszközölhető [...]”¹⁷ (Erre az elvre fentebb már utaltunk.) A bizottság gyorsan túllepett ezen a megállapításon, és a kormány indokolását elfogadva, sőt kiegészítve támasztotta azt alá. A bizottság jelentése szerint a körülmények olyan kivételesek, a tervezett szabályozás pedig egyértelműen ideiglenes, hogy nem jelentett volna ez a változtatás a rendes alkotmányos gyakorlattól való eltérést. A rövid jelentésben a második alapvető érv szerint a bizottság nem kíván a kormány munkájának akadályozója lenni, mivel ezt kötelezettségének tartja a háborúra tekintettel.¹⁸ A törvényjavaslatot viszonylag rövid képviselőházi és szinte elhanyagolható főrendiházi vita után elfogadták, és azonnal alkalmazták is. A törvénycikk sajátos fogalmazása arra vonatkozóan, hogy milyen esetekre lehet tárca nélküli minisztereket kinevezni, lehetőséget adott a kiterjesztő értelmezésre. E lehetőségre tekintettel, fittyet hányva a törvény elfogadásakor annyit hangsúlyozott garanciákra, még 1944-ben is az 1917. évi XI. törvénycikkre hivatkozással neveztek ki tárca nélküli minisztereket.

A harmadik módszer arra, ha a kormány egy új feladatot szeretett volna kiemelni a saját szervezetében a magyar közjogi hagyomány és a jogszabályok adta keretek között, az volt, ha egy teljesen új miniszteri állást, akár teljesen új tárcat hoznak létre. Ez a módszer egyértelműen törvényhozási aktust igényel, hiszen a fentebb már kétszer is említett alapelv értelmében a minisztériumok számát, nevét és feladatát törvényben kell meghatározni. Ez történt például 1889-ben, amikor létrehozták a kereskedelemügyi és a földművelésügyi miniszteri állásokat a közmunka- és közlekedésügyi, valamint a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszteri pozíciók helyett,¹⁹ vagy 1920-ban, amikor létrehozták az új külügyminiszteri és a népjóléti és munkaügyi miniszteri állást.²⁰

Formai szempontból a három gazdasági csúcsminisztert háromféleképpen, tartalmi szempontból kétféleképpen nevezték ki. Tehát elmondható, hogy egységes gyakorlat nem alakult ki ezzel kapcsolatban.

¹⁷ Képviselőházi Irományok (KI) 1910–1915. LVII. kötet, 5. 1377.

¹⁸ Képviselőházi Irományok (KI) 1910–1915. LVII. kötet, 5–6. 1377.

¹⁹ 1889. évi XVIII. törvénycikk az 1847/8. évi III. tc. 14. §-ának módosításáról.

²⁰ 1920. évi I. törvénycikk az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről 6. § A magyar felelős minisztérium a külügyminiszterrel, a népjóléti és munkaügyi miniszterrel, továbbá az 1917:XI. törvénycikk értelmében tárca nélkül kinevezhető miniszterek létszámában a kisgazdák miniszterével, a közlekedésügyi miniszterrel és a nemzeti kisebbségek miniszterével egészítetik ki. E miniszterek ügykörét a törvényhozás rendelkezéséig részletesen a minisztérium állapítja meg. A király személye körüli miniszter állása megszűnik.

A *Budapesti Közlöny* megjelenése előtti napon tudósított a *Budapesti Hírlap* Bud János másnap esedékes kinevezéséről, teljes terjedelmében közölve a kormányzói elhatározást²¹ és a címzettnek küldött kormányzói levelet. A kormányzói elhatározásból egyértelmű, hogy Bud János korábbi pénzügyminiszteri állását már nem töltötte be, helyette tárca nélküli közgazdasági miniszter lett. Az viszont nem derül ki ebből a kinevezésből, hogy az újonnan kinevezett miniszter az 1917. évi XI. törvénycikkkel létesített négy tárca nélküli miniszteri állás egyikére kapott kinevezést, vagy egy attól független, teljesen új miniszteri állásról van szó. Ezt a kérdést megválaszolhatjuk azonban, ha megvizsgáljuk a kinevezést követően előállt körülményeket. Arra, hogy egy újonnan kinevezett miniszter az 1917. évi XI. törvénycikkkel létesített négy tárca nélküli miniszteri állás egyikére kap megbízást, általában van utalás a kinevezésében. Ebben az esetben ilyen utalást nem találunk. Ha egy teljesen új, az 1917. évi XI. törvénycikk négy tárca nélküli miniszteri állásától független miniszteri pozícióról van szó, akkor ennek két folyamánának kell lennie. Egyrészt – a közjogi hagyománynak megfelelően – kell lennie egy törvényi szintű szabályozásnak, amely megerősíti ennek a miniszteri állásnak a létezését, másrészt szükséges hozzá költségvetést rendelni (hiszen, ha a miniszter teljesen apparátus nélkül működik, akkor is keletkeznek kiadások: például a miniszter fizetése, irodája, gépkocsija stb.).

Az új tárca nélküli miniszter az 1928. szeptember 14-i minisztertanácsi ülésen jelent meg először e minőségében. (Az ülés jegyzőkönyvében egyébként sem a jelenléti ív, sem az érdemi jegyzőkönyvi tartalom nem utal arra, hogy Bud pozíciója tárca nélküli miniszteri állás lenne, mindenhol egyszerűen m. kir. közgazdasági miniszterként szerepel.)²² A következő minisztertanácsi ülésen (1928. szeptember 21-én) Wekerle Sándor pénzügyminiszter tett előterjesztést a közgazdasági miniszterhez kapcsolódó költségek fedezetéről. Ezen előterjesztés szerint a felmerülő költségeket az 1928/29. évi költségvetésben, a Pénzügyminisztérium egy meghatározott költség során kell kezelni mint előirányzat nélküli átmeneti kiadást. Ezenkívül a pénzügyminiszter egy személygépkocsi beszerzését javasolta az új miniszter számára. Ezeket a minisztertanács jóváhagyta.²³ Az új miniszterrel kapcsolatos

²¹ „Kedves Bud dr.! A miniszterelnöki teendők ideiglenes ellátásával megbízott magyar királyi népjóléti és munkaügyi miniszter előterjesztésére Önt magyar királyi pénzügyminiszteri állásától ezennel saját kérelmére felmentem és egyben az ország gazdasági politikájának egységes irányítására tárcanélküli magyar királyi köz- gazdasági miniszterré kinevezem. Örömmel ragadom meg ezen alkalmat, hogy Önnek hosszú pénzügyi miniszteri működése alatt az ország pénzügyi helyzetének helyreállítása körül fáradhatatlan buzgalommal és önfeláldozással szerzett rendkívüli és elévülhetetlen érdemeiért, újlólag teljes elismerésemnek adjak kifejezést. Kelt Gödöllőn, 1928. szept. 5-én. Horthy s. k. Vass József dr. s. k.” Bud János közgazdasági, Wekerle Sándor pénzügyminiszter, Gömbös Gyula honvédelmi államtitkár – Szabóky Alajos kitüntetése. *Budapesti Hírlap*, 1928. szeptember 8. 2.

²² MNL W12 Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (K27) 1867–1944. 1928. szeptember 14.

²³ MNL W12 Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (K27) 1867–1944. 1928. szeptember 21.

költségek fedezése módjának ismeretétől még nem jutottunk közelebb a kérdésünk megválaszolásához. Az azonban, hogy a közgazdasági miniszterrel kapcsolatos költségeket a pénzügyminiszter átmenetként minősíti, arra utalhat, hogy nem egy meggyökeresedő pozícióról van szó a kormányban. Ennek ellentmond azonban a következő, az 1929/30. évi költségvetés.²⁴ Ennek XI. fejezete a következő címet viseli: Közgazdasági miniszter. Ennek a fejezetnek mindössze egy, személyi járandóságok megnevezésű sora van, mindössze 37 080 pengős kiadással. Beruházások és bevételek nem társultak ehhez a pozícióhoz. Összehasonlításképpen a Belügyminisztérium és a Kereskedelemügyi Minisztérium hasonló során több mint 1,6 millió pengő, a Pénzügyminisztérium megfelelő során pedig több mint 2,6 millió pengő szerepel. Ez nyilván arra utal, hogy nincs a miniszteren kívül személyi állomány. Megjegyzendő, hogy a minisztériumok költségvetésbeli sorrendjében előkelő helyen szerepel a közgazdasági miniszter, a Miniszterelnökség és a Külügyminisztérium után és a Belügyminisztérium előtt. Ehhez hasonlóan a minisztertanácsi jegyzőkönyvben is viszonylag elől tüntették fel a közgazdasági minisztert, a külügy-, a pénzügy- és a belügyminiszter után és mindenki más előtt.

A fentiek alapján elmondható tehát, hogy Bud János közgazdasági miniszterré (a sajtóban leggyakrabban gazdasági csúcsminiszterré) való kinevezése nem az 1917. évi XI. törvénycikk alapján történt, hanem az 1929/30. évi állami költségvetésről szóló törvényben hozták létre ezt a pozíciót. Ez azt jelenti, hogy a számára megalkotott miniszteri állás egy teljesen új miniszteri pozícióként jött létre ezzel a költségvetési törvénnyel.

Imrédy Béla kinevezésének²⁵ jogi szempontú megítélése sokkal egyszerűbb. Ebben az esetben a kinevezési irat tartalmazza az 1917. évi XI. törvénycikkre való utalást, így tudható, hogy Imrédy tárca nélküli közgazdasági miniszteri pozíciója a bizonyos négy tárca nélküli miniszteri állás egyike volt. Ebben az esetben tehát nem várnánk a pozíció törvényben való megerősítését. Még a sajtó is hangsúlyozta, hogy nincs szó külön minisztérium létesítéséről.²⁶ Meglepetésre azonban az 1938–1939-es költségvetés²⁷ tartalmazza a közgazdasági miniszter sort a már ismert helyen, a Miniszterelnökség és a Külügyminisztérium után és a Belügyminisztérium előtt. Ami a pénzügyi szempontokat tekintve érdekes, hogy bár a költségvetési sor szerepel, ahhoz azonban kiadásokat nem kapcsoltak.

²⁴ 1929. évi XXXI. törvénycikk az 1929/30. évi állami költségvetésről.

²⁵ „Kedves dr. Imrédy! A magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére önt az 1917. évi XI. törvénycikk alapján az ország gazdasági politikájának egységes irányítására tárcanélküli magyar királyi közgazdasági miniszterré kinevezem. Kelt Budapesten, 1938. évi március hó 9. napján. Horthy s. k. Dr. Darányi Kálmán s. k. Hivatalos rész.” *Budapesti Közlöny*, 1938. március 10. 2.

²⁶ Szerdán dönt a minisztertanács az egymilliárdos beruházási program parlamenti letárgyalásáról. *Az Újság*, 1938. március 9. 3.

²⁷ 1938. évi XXII. törvénycikk az 1938/39. évi állami költségvetésről.

Ami a szóhasználatot illeti, a miniszteri pozíciót ebben az esetben minisztériumnak nevezik, tehát a költségvetés X. fejezete ezt az elnevezést viseli: Közgazdasági Minisztérium. Megjegyzendő, hogy a következő évi költségvetésben²⁸ ugyanazon a helyen már mást találunk két szempontból is. Egyrészt már nincs utalás a Közgazdasági Minisztériumra, sem a közgazdasági miniszterre. A X. fejezet ezt a címet viseli: Tárca nélküli miniszter. Másrészt a költségvetés ezen a soron már tartalmaz kiadási összeget, személyi járandóságok, dologi kiadások és kiküldetési költségek címen összesen több mint 210 ezer pengőt.

Reményi-Schneller Lajos kinevezése²⁹ eltért az előző kettőtől abban, hogy ő a pénzügyminisztersége megtartása mellett kapta meg a gazdasági csúcsmiszteri feladatok ellátására vonatkozó megbízást. Ebben az esetben semmilyen külön vizsgálatra nincs szükség, hiszen nincs új miniszteri pozíció, sem az 1917. évi XI. törvénycikken nyugvó, sem másmilyen. Reményi-Schneller kinevezésénél a kormány – a kormányzó segítségével – az 1848. évi III. törvénycikknek a már említett 16. §-át alkalmazták.

Ahogy az 1944. január 12-i napilapok beszámoltak róla, a megelőző napon a kormányzó a miniszterelnök javaslatára, a miniszter saját többszöri kérelmére felmentette Reményi-Schneller Lajost a gazdasági élet és jelesen a termelés tervszerűségének kiépítésére, valamint az egyes gazdasági tárcák működésében az összhang biztosítására mint külön ügykörre kapott megbízatása alól. Ezt követően Kállay Miklós miniszterelnök elmondta, hogy a tárcák közötti összhang biztosításáért ő lesz a felelős, méghozzá azért, mert „ez az ügykör az alkotmányunk értelmében is csak miniszterelnöki hatáskörben látható el”.³⁰ A két világháború közötti időszak gazdasági csúcsmisztereivel kapcsolatos kísérletek során ez a miniszterelnöki döntés jelentette a végét. Ahogy ezt Magyary Zoltán is megerősíti,³¹ ritka és örömteli alkalom, hogy a kormánysszervezet átalakításánál a miniszterelnök közjogi érveket hozott fel, és egyetértettek abban, hogy a gazdasági tárcák közötti összhang megteremtése a miniszterelnök feladata. Magyary ezt még azzal is kiegészítette, hogy az általános igazgatás körébe tartozó kérdések, sőt minden olyan feladat, amelyet minisztériumok között szétszórva nem lehet eredményesen elvégezni, a miniszterelnök hatáskörébe tartozik, vagy oda kellene tartoznia.

²⁸ 1939. évi XVII. törvénycikk az 1939–1940. számadási időszakra szóló állami költségvetésről.

²⁹ „Kedves Reményi-Schneller dr.! A magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére önt magyar királyi pénzügyminiszteri állásában való változatlan meghagyása mellett, mint külön ügykörrel, megbízom a gazdasági élet és jelesen a termelés tervszerűségének kiépítésével, valamint az egyes gazdasági tárcák működésében az összhangnak biztosításával. Kelt Budapesten, 1940. december hó 17. napján. Horthy s. k. Teleki Pál gróf s. k.”

³⁰ A miniszterelnök veszi át a legfőbb gazdasági irányítást. *Népszava*, 1944. január 12. 2.

³¹ Magyary Zoltán: A miniszterelnök – gazdasági csúcsmiszter. *Közigazgatástudomány*, 7. (1944), 1–2. 61.



Irodalomjegyzék

- Bathó Gábor: *A kormány szervezete és működése. A minisztertanács működésének gyakorlata 1867 és 1944 között.* Budapest, NKE KTI, 2020.
- Böölöny József: *Magyarország kormányai 1848–1987.* Budapest, Akadémiai, 1987.
- Kenyeres Ágnes (szerk.): *Magyar életrajzi lexikon A–K.* I. kötet. Budapest, Akadémiai, 1967.
- Kenyeres Ágnes (szerk.): *Magyar életrajzi lexikon L–Z.* II. kötet. Budapest, Akadémiai, 1982.
- Magyary Zoltán: Az állam gazdasági vezérkara. *Közigazgatástudomány*, 2. (1939), 6. 418.
- Magyary Zoltán: A miniszterelnök – gazdasági csúcsmíniszter. *Közigazgatástudomány*, 7. (1944), 1–2. 61.